

DOROTA MELERSKA

ÄLVDALSKA – JĘZYK CZY DIALEKT?

WIADOMOŚCI OGÓLNE

Wymieranie języków jest naturalnym procesem zagrażającym zarówno różnorodności językowej, jak i kulturze ich użytkowników. Dlatego tak ważnym i niezwykle aktualnym problemem staje się ochrona języków zagrożonych. Jednym z nich jest *älvdalski* (z powodu braku odpowiedniej terminologii, *älvdalski* jest moją propozycją polskiej pisowni). Jest to odmiana języka, uznawana najczęściej za dialekt szwedzki, z prowincji Dalekarii (po szwedzku: *Dalarna*). Nazwa dialektu w oryginale brzmi *övdalsk*, a po szwedzku *älvdalska*. Łączy on w sobie wiele przeciwstawnych, a często nawet paradoksalnych cech. Charakterystyka gramatyczna zaś oraz niski stopień zrozumiałości dla szwedzkiego otoczenia nie pozwalają na jego jednoznaczną klasyfikację.

Älvdalski różni się od szwedzkiego słownictwem, gramatyką i wymową do tego stopnia, że jest on praktycznie niezrozumiały dla Szwedów. Posługuje się nim dziś około 3000–4000 osób, mieszkających w odizolowanej części Dalekarii, Älvdalen, i liczba ta ciągle maleje. Z tego powodu istnienie *älvdalskiego* jest obecnie poważnie zagrożone. Posiada on zarówno cechy archaiczne, które dawno zniknęły z języków skandynawskich, jak i innowacje językowe, niespotykane w innych dialektach. Uważa się to za wynik wielu lat izolacji geograficznej (otoczenie przez ludność nieszwedzkojęzyczną – Norwegów, Lapończyków oraz ludność fińskojęzyczną) oraz utrudnionych kontaktów z mieszkańcami innych części Szwecji. Niewątpliwie ogromną rolę odegrało również ograniczone zainteresowanie tymi terenami wśród osób spoza Dalekarii. Wpłynęły na to niekorzystne warunki klimatyczno-geograficzne, które utrudniły rozwój rolnictwa, jak i brak wartościowych surowców, co uniemożliwiło rozwój przemysłu. Rezultatem tej izolacji jest między innymi wewnętrzny puryzm *älvdalskiego*, o którym świadczą chociażby nieliczne zapożyczenia. Poza tym mieszkańcy

Älvdalen wykazują ogromne przywiązanie do tradycji, własnej kultury, a co za tym idzie – do języka.

Älvdalski jest jedną z najstarszych odmian szwedzczyzny, którego początki datowane są na czasy wikingów. Poprzez setki lat przeszedł on własną drogę ewolucyjną, zupełnie odmienną od innych dialektów szwedzkich. Wśród archaizmów skandynawskich warto wymienić chociażby obecność przypadków w deklinacji rzeczownika, rozbudowaną koniugację czasownika, występowanie samogłosek nosowych (*smiði, buärde, kullå*), dwuwargowej głoski *w* (*rwaïða, was*), zębowej *th* (*ð*), czy trzy rodzaje rzeczownika (w mianowniku z rodzajnikiem *ien* dla rodzaju męskiego, *ie* dla żeńskiego i *iet* dla nijakiego). Pod wieloma względami *älvdalski* przypomina zatem islandzki. Innowacją jest rozbudowany repertuar dyftongów (*ai, au, äy, uä, ie, yö*), zanik głoski *h* na początku wyrazów oraz zanik głoski *l* przed niektórymi spółgłoskami (Åkerberg 2004).

HISTORIA ÄLVDALSKIEGO

Dzisiejszy stan *älvdalskiego* jest rezultatem jego wieloletniej historii. John Helgander podzielił jego dzieje na trzy okresy (Helgander 1996, s. 10). Pierwszy, do drugiej połowy XIX wieku, charakteryzował się stosunkowo małą mobilnością mieszkańców, a w konsekwencji sporadycznymi kontaktami z osobami posługującymi się innymi dialektami czy językami. Głębokie poczucie solidarności i wspólnoty z pewnością przyczyniło się również do wzmocnienia pozycji *älvdalskiego*. Jedyne powodem wyjazdów poza granice Dalekarii były prace sezonowe, ale nawet wówczas posługiwano się wyłącznie własnym językiem, co dodatkowo podkreślało wspólnotę wśród jego użytkowników.

Kolejny okres, między drugą połową XIX wieku a połową wieku XX, zapoczątkował ważne zmiany w Dalekarii, która przestała być tak izolowaną krainą i stała się interesującym obszarem turystycznym. Kontakty z osobami posługującymi się standardowym językiem szwedzkim przyczyniły się do rozwoju zjawiska dwujęzyczności. Pojawiło się nawet poczucie wstydu wśród osób mówiących wyłącznie *älvdalskim*, a w konsekwencji silna chęć porozumiewania się w języku większości, czyli po szwedzku. To właśnie w tym okresie w urzędach oraz we wszelkich oficjalnych sytuacjach zaczęto uważać język szwedzki za bardziej stosowny niż dialekt.

Od połowy XX wieku kontakty z osobami szwedzkojęzycznymi stały się jeszcze powszechniejsze – ludność przemieszczała się po całym kraju w po-

szukiwaniu pracy; osoby, które opuściły Dalekarlię w latach wcześniejszych wracały teraz w rodzinne strony, a wraz z nimi małżonkowie posługujący się własnymi dialektami. W efekcie standardowy język szwedzki, jak i inne języki regionalne stały się zagrożeniem dla *ålvdalskiego*. W porównaniu jednak z innymi częściami Dalekarlii, Ålvdalen zachowało względną odrębność i pewną izolację, a także swój język, bowiem tereny te nigdy nie były tak atrakcyjne jak np. centralnie położone obszary wokół jeziora Siljan.

POLITYKA JĘZYKOWA SZWECJI

Odrębność szwedzkiego skądinąd dialektu, jakim jest *ålvdalski*, polega na jego niezrozumiałości dla przeciętnego Szweda. Fakt ten z pewnością mógłby przyczynić się do uznania go za odrębny język. Uważa się często, że języki szwedzki, norweski i duński są do siebie tak podobne, iż można by traktować je jako dialekty jednego języka skandynawskiego. Właśnie to podobieństwo językowe w połączeniu z podobieństwami kulturowymi, ekonomicznymi i politycznymi spowodowało utworzenie terminu „skandynawskiej wspólnoty językowej”. Zatem o klasyfikacji jakiegoś etnolektu i przyznaniu mu statusu odrębnego języka decyduje często polityka, a nie jego cechy inherentne.

Najwięcej kontrowersji budzi stosunek polityki językowej Szwecji do *ålvdalskiego*. Jak dotąd, nie został on uznany za język mniejszościowy – ani przez dokumenty europejskie, ani przez prawo szwedzkie. Główną tego przyczyną może być nieprecyzyjna definicja języka mniejszościowego – przyznanie dialektowi czy językowi statusu języka mniejszościowego jest obecnie kwestią bardziej społeczno-polityczną niż *stricte* językową. Poza tym w definicji języka mniejszościowego zapisanej w projekcie ustawy 1998/1999:143 *Nationella minoriteterna i Sverige* (Mniejszości Narodowe w Szwecji) nie występuje kwestia etniczności, która wydaje się jednak być brana pod uwagę. Projekt ten wymienia następujące kryteria pozwalające uznać dany dialekt za język mniejszościowy (oficjalna strona rządowa: *Konstitutionsutskottets betänkande 1999/2000:KU6; Nationella minoriteterna i Sverige*):

1. Grupa deklaruująca wspólnotowość, która ze względu na liczbę członków nie ma dominującej pozycji w społeczeństwie;
2. Przynależność religijna, językowa i/lub kulturowa. Wystarczy, że występuje jedna z podanych cech;
3. Samoidentyfikacja. Zarówno jednostka, jak i grupa musi wyrażać chęć oraz dążenie do zachowania swojej tożsamości;

4. Grupa musi posiadać historyczne lub długotrwałe więzi ze Szwecją sprzed roku 1900.

Mieszkańcy Dalekarlii nie dążą do uzyskania odrębności jako grupa etniczna (zatem nie możemy uznać *älvdalskiego* za etnolekt); uważają się oni jedynie za odrębną grupę językową. Problem dialektów i mniejszości językowych jest obecnie żywo dyskutowany w Szwecji; głównie za sprawą *Mål i mun* – propozycji do ustawy językowej, przygotowanej przez specjalną komisję parlamentarną.

Stosunek szwedzkiej polityki językowej można przeanalizować na przykładzie *meänkieli* – języka uznanego jednak za mniejszościowy, którym mówi się na północy Szwecji przy granicy z Finlandią. Pod wieloma względami sytuacja *meänkieli* jest podobna do *älvdalskiego* – obie te odmiany są obecnie bardzo zagrożone, ich odmienność od języka ogólnoszwedzkiego jest tak duża, że musiała powstać na tych obszarach dwujęzyczność. Obecnie ich użytkownicy potrafią automatycznie przechodzić na standardowy język szwedzki, w zależności od sytuacji. Na obu obszarach prowadzona jest również intensywne praca w celu ich zachowania. Jednakże w przypadku *meänkieli*, który bywa również nazywany fińskim dialektem, o nadaniu mu statusu języka mniejszościowego mógł zadecydować fakt, iż używany jest na terenach Szwecji. Innymi zagrożonymi dialektami, których zwolennicy również prowadzą działalność mającą na celu ich wzmocnienie, są *skaönski* i *gotlandzki*. Oba dialekty, tak jak *älvdalski*, również nie zostały uznane za języki mniejszościowe.

ORGANIZACJE WZMACNIAJĄCE POZYCJĘ ÄLVDALSKIEGO

Praca na rzecz wzmocnienia pozycji *älvdalskiego* prowadzona jest zarówno na forum ogólnokrajowym, jak i lokalnym. Największą organizacją jest niewątpliwie *Ulm Dalska*, założona w 1984 roku, a obecnie posiadająca ponad 2000 członków. Wśród inicjatyw lokalnych warto wymienić musical *Oderwais* czy zespół muzyczny *Övdalsfuäk*. Niewątpliwie ogromną rolę odegrał również dziennikarz pracujący dla *Mora Tidning* – Björn Rehnström. To z jego inicjatywy powstała kampania *Ig will dalska*, w której wzięło udział 165 dzieci zainteresowanych językiem *älvdalskim*. Na płaszczynie krajowej warto wymienić urząd *Språk- och folkminnesinstitutet SOFI*, zajmujący się ogólnie szerzeniem wiedzy o dialektach i wzmocnia-

niem ich pozycji w Szwecji. Badania nad dialektami prowadzone są również na uniwersytetach. Älvdalskim zajmuje się jednak w największym stopniu uniwersytet w Uppsali, zwłaszcza Instytut Języków Nordyckich (*Institutionen för nordiska språk*). Instytut prowadzi działalność mającą na celu szeroko rozumianą ochronę älvdalskiego. Najważniejszą częścią tej działalności jest rada *Rådöjörum*, której pierwszym zadaniem była standaryzacja ortografii i stworzenie jednolitego języka pisanego – ukończone w marcu 2005 roku (Rehnström, strona internetowa: *En bugning för språket*). Poza tym Instytut organizuje seminaria, konferencje oraz kursy älvdalskiego. Ustawy prawne odnoszą się głównie do problemów mniejszości językowych – zatem älvdalski nie zajmuje w nich szczególnego miejsca. Organizacją, która interesuje się językiem szwedzkim jako całością, a zatem również älvdalskim, jest *Svenska språknämnden*.

STANDARYZACJA

Standaryzacja älvdalskiego, która przyczyniła się do wzrostu jego prestiżu, odbywa się na kilka sposobów. Najważniejszym krokiem było opracowanie ortografii i stworzenie jednolitej pisowni. Ułatwiło to unifikację pisowni licznych odmian tego dialektu bez utraty dzielących ich istotnych różnic. Standaryzacja zachodzi także dzięki licznym publikacjom. Wprawdzie nie istnieją regularnie wydawane gazety w całości w älvdalskim, jednakże dwa razy w roku *Ulm Dalska* wydaje gazetkę pod takim samym tytułem jak nazwa organizacji. Poza tym pojedyncze artykuły pojawiają się w *Mora Tidning* i *Skansvakt*. Jak dotąd, najobszerniejszą pracą napisaną w älvdalskim jest tłumaczenie Larsa Steenslanda *Ewangelii św. Jana* (*Jana-anneswaundsjila. Johannesevangeliet på äldalska*, Uppsala 1989).

BADANIA DOTYCZĄCE ÄLVDALSKIEGO

Najobszerniejsze badania dotyczące älvdalskiego – jego użytkowników, transmisji międzypokoleniowej, sposobu zawierania małżeństw (endogamia vs egzogamia), przeprowadzono w latach 70. i 80. ubiegłego wieku. W latach 90. przeprowadzono również ankietę, jednakże obejmowała ona wąską grupę respondentów. Wśród wielu czynników różnicujących użytkowników älvdalskiego warto wymienić wiek, płeć i status społeczny. Niewątpliwie, jak w przypadku innych języków zagrożonych, znaczącą rolę od-

grywają rodzice i ich sposób komunikacji z dziećmi. Jednak obecnie rozpowszechnioną tendencją jest porozumiewanie się z młodszym pokoleniem wyłącznie w języku szwedzkim, nawet jeśli oboje rodzice znają dialekt. Język ogólnoszwedzki dominuje także w szkołach. Aż do połowy lat 60. mówienie dialektem w szkole było zakazane. Obecnie nie istnieje już taki nakaz, ale *älvdalski* nadal nie jest wpisany w plan jako odrębny przedmiot, a na pozostałych lekcjach sporadycznie mówi się w tym dialekcie.

Na przyzwyczajenia językowe wpływ ma także sposób zawierania małżeństw. Przez wiele lat małżeństwa zawierane były zazwyczaj w granicach jednej wsi (endogamia); powodowało to całkowitą izolację *älvdalskiego*. Obecnie mobilność mieszkańców zarówno w Älvdalen, jak i w całej Szwecji, jest o wiele większa niż dawniej. Wynika ona nie tylko z chęci znalezienia partnera spoza terenu zamieszkania, ale również z konieczności podjęcia pracy lub z czystej potrzeby zmiany otoczenia. Nie istnieją zatem żadne ograniczenia w przemieszczaniu się ludności.

Zakres użycia dialektu zależy od sytuacji, kontekstu, tematu i miejsca rozmowy, jak i wieku rozmówcy. W większości przypadków użytkownicy *älvdalskiego* automatycznie zmieniają język z *älvdalskiego* na szwedzki lub ze szwedzkiego na *älvdalski* (dwujęzyczność), w zależności od wyżej wymienionych czynników. Potwierdza to tezę, że sami użytkownicy tego dialektu uważają *älvdalski* i szwedzki za dwa odrębne języki. Odrębność dialektu od standardowego języka potwierdza również brak pewności siebie podczas wypowiedzania się w języku szwedzkim – wielu mieszkańców Älvdalen nie czuje się w pełni kompetentnymi, kiedy wypowiadają się w szerszym gronie, a zmuszeni są używać szwedzkiego. Sporadycznie występują nawet takie sytuacje, gdy ludzie mówiący dialektem wolą zrezygnować z wypowiedzi niż użyć języka standardowego. Poza tym już samo rozgraniczenie między czasownikami „*dalska*” (mówić w języku *älvdalskim*) i „*swenska*” (mówić po szwedzku) podkreśla jego status.

JĘZYK CZY DIALEKT?

Rozgraniczenie między dialektem a językiem niesie ze sobą istotne, przede wszystkim polityczne, konsekwencje. Odmiana uznana za język państwowy zawsze posiada wyższy prestiż, państwo wspiera ją finansowo, ma ona swoje miejsce w programie nauczania itd. Dlatego entuzjaści *älvdalskiego* starają się podnieść rangę swojego języka, szerzą wiedzę na jego temat, wydają książki czy organizują wykłady. Tymczasem definicje *dia-*

lektu opierają się bardziej na czynnikach pozajęzykowych. Według Majewicza do tych czynników należą m.in. „polityczny status etnolektu (...), narodowa i językowa samoidentyfikacja danej społeczności, świadomość jej odrębności, polityka językowa instytucji państwowych, istnienie formy literackiej danego etnolektu, normy ortograficznej, tradycji literackiej, stopień rozszerzonej stosowalności, stopień porozumiewalności z etnolektami pokrewnymi, potrzeba, racjonalna możliwość i istnienie słowników bilingwalnych” (Majewicz 1989, s. 15).

Biorąc pod uwagę tylko liczbę osób posługujących się *alvdalskim*, trudno byłoby sklasyfikować go jako odrębny język. Należy jednak pamiętać, że grupa ta nigdy nie była znacząca w porównaniu z użytkownikami innych szwedzkich dialektów. Warto jednak zwrócić uwagę na inne czynniki klasyfikujące język. Niewątpliwie jego niezrozumiałość dla przeciętnego Szweda czy opracowanie jednolitej ortografii i pisowni zbliżają *alvdalski* do definicji odrębnego języka. Warto również dodać, iż *alvdalski* ma stosunkowo długą historię jako język pisany, bowiem już w 1622 roku użyto go w dramacie *Konung Gustaf Then Första*. Wcześniej jednak występował w swojej odrębnej formie runicznej i to właśnie owe runy z Dalekarlii przetrwały tam najdłużej, w porównaniu z innymi częściami Szwecji, bo aż do 1907 roku (Berglund 2001, s. 6).

Za uznaniem *alvdalskiego* jako odrębnego języka przemawiać mógłby również fakt, iż użytkownicy tego dialektu świadomie i wręcz automatycznie przechodzą na język ogólnoszwedzki, w zależności od tego, z kim i w jakiej sytuacji rozmawiają. *Alvdalski* traktują zatem jako odrębny system językowy, a nie tylko regionalną odmianę szwedzkiego. Używany bywa on bowiem w oficjalnych sytuacjach – w urzędach (choć tylko w konwersacji), radiu, telewizji, prasie, a nawet w teatrze i na uniwersytetach. Pozostaje jednak problem szkół, gdzie *alvdalski* nadal traktowany jest jako „gorszy” – nie widnieje on w programie nauczania, a lekcje prowadzone są głównie w języku szwedzkim. Uczniowie mają prawo używać *alvdalskiego* na lekcjach, jednakże tylko nieliczni nauczyciele opanowali go do tego stopnia, iż mogą swobodnie się nim posługiwać.

STOSUNEK SZWEDÓW DO ALVDALSKIEGO

Niezwykle ważny jest stosunek samych mieszkańców Alvdalen do swojego języka. John Helgander zwrócił uwagę, iż ich stosunek do *alvdalskiego* jest dziś bardziej pozytywny niż kiedykolwiek w przeszłości, ale z dru-

giej z strony możemy zaobserwować wyraźny brak zaangażowania ze strony władz, nauczycieli czy rodziców (Helgander 1996, s. 142). W rezultacie pomimo większej świadomości językowej, transmisja pokoleniowa została poważnie zachwiana, wynikiem czego jest systematycznie zmniejszająca się liczba użytkowników. Do obecnej sytuacji przyczyniła się również pasywność władz w szeroko pojętej polityce językowej, zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym – problem dialektów i mniejszości językowych ciągle nie wzbudza wystarczającego zainteresowania.

Z drugiej jednak strony nie wiemy, jaki stosunek do *älvdalskiego* mają mieszkańcy innych regionów Szwecji, nie istnieją bowiem żadne badania, które obejmowałyby cały kraj. Co więcej, Szwedzi nie mają kontaktu z *älvdalskim*, bowiem ani radio, ani telewizja nie emitują regionalnych programów, które z pewnością przybliżyłyby problem dialektów opinii publicznej.

PRZYSZŁOŚĆ ALVDALSKIEGO

Pytaniem, które obecnie najbardziej nurtuje użytkowników *älvdalskiego*, jest przyszłość, jaka czeka ich język. Bez wątpienia wspomniana już przeze mnie tendencja do rozmawiania z dziećmi po szwedzku, zwiększone migracje, brak nauczania dialektów w szkole czy pasywność szwedzkiej polityki językowej, nie sprzyjają zachowaniu *älvdalskiego*. Najważniejszym jednak czynnikiem jest zachowanie samych użytkowników, którzy potwierdzają konieczność jego wspierania, ale coraz częściej wolą dostosować się do większości i porozumiewają się za pomocą standardowego szwedzkiego. Nadzieją na zachowanie *älvdalskiego* mogą jednak być uniwersytet w Uppsali, organizacja *Ulm Dalska* czy pojedynczy entuzjaści, m.in. John Helgander, Martin Ringmar, Gunnar Nyström, Yair Sapir czy Lars Steensland, którzy próbują wzmocnić *älvdalski*, a przynajmniej opóźnić proces jego wyginięcia.

PODSUMOWANIE

Podczas analizy obecnej sytuacji i pozycji *älvdalskiego* nasuwają się pewne pytania i wątpliwości. Przede wszystkim należałoby poddać badaniom samych jego użytkowników i sprawdzić, czy uważają się oni za mniejszość etniczną czy językową – ułatwiłoby to przyznanie *älvdalskiemu* statusu języka mniejszościowego. Poza tym, wśród dotychczasowych badań brakuje informacji na temat stosunku imigrantów oraz napływowych Szwedów do *älvdalskiego* – czy chcą się go uczyć, czy wolą pozostać przy

szwedzkim, w jakim języku porozumiewają się z dziećmi. Odpowiedź na takie pytania pozwoliłaby ustalić obecny status *älvdalskiego*.

Innym problemem jest stopień wykorzystania zjawiska globalizacji w procesie wspierania języków zagrożonych. Użytkownicy *älvdalskiego* nie potrafią w pełni czerpać korzyści z internetu, telewizji czy programów komputerowych. Poza tym zagrożenie może stanowić rozprzestrzeniający się język angielski i ogólna tendencja do ujednociania języków. Dlatego użytkownicy *älvdalskiego* coraz chętniej przechodzą na szwedzki lub angielski; proces ten zachodzi niemal automatycznie, zwłaszcza kiedy potrzebne jest słownictwo specjalistyczne, np. medyczne czy ekonomiczne.

Dialekt, a może język *älvdalski* (jakkolwiek by go sklasyfikować) niewątpliwie wyróżnia się na tle pozostałych szwedzkich dialektów. Dzięki swojej oryginalności, zachowaniu zarówno cech archaicznych, jak i wprowadzeniu innowacji językowych, które utrudniły jego zrozumienie, zyskał nawet miano „nordyckiego języka wyspowego” (własne tłumaczenie tytułu odczytu Martina Ringmara *En ö nordisk språk på fastlandet*). Otoczony przez standardowy szwedzki, jego dialekty, ale także język norweski, zachował swoją odrębność. Z drugiej jednak strony dialekt sam nie obroni się przed naporem języków urzędowych; do tego potrzebne jest zaangażowanie ludzi. Zagrożony etnolekt, jakim jest *älvdalski*, tylko dzięki zainteresowaniu prawdziwych entuzjastów może walczyć o swoje przetrwanie.

Stað baða (Nyström; Sapir, 2005, s. 8). Wersja polska – tłumaczenie własne.

- Ig ar art eð, men ä wet ite eð.	- Jag har hört det, men hon vet det inte.	- Słyszałam o tym, ale ona tego nie wie
- Djär ä inte?	- Gör hon inte?	- Nie wie?
- Näi, mu muņa wet ite węņ kullur ula.	- Nej, mormor vet inte vad flickorna ska.	- Nie, babcia nie wie, co będą robić dziewczynki.
- Dier ula baða. Dier wila baða i dag, bāðer.	- De ska bada. De vill bada idag, båda två.	- Będą się kąpać. Chcą się dzisiaj kąpać, obie.
- Wert mjen dier fara?	- Vart tänker de gå? Ner till backen?	- Dokąd zamierzają pójść? Nad strumyk?
Nið að bettjem?		
- Jaa, men nið að anum fā dier it fara siuover. Og ig beller it fya.	- Ja, men ner till den får de inte gå själva. Och jag kan inte följa med.	- Tak, ale tam nie wolno im chodzić samym. A ja nie mogę z nimi pójść.
- Ig beller fya kullum ig! Ig al baða ig og, truorig. Nu ir eð naug varmt i wattņę.	- Jag kan följa med flickorna, jag! Jag ska bada jag också, tror jag. Nu är det nog varmt i vattnet!	- Ja mogę pójść z dziewczynkami! Myślę, że też się wykąpię. Teraz woda jest już pewnie ciepła!

BIBLIOGRAFIA

- Berglund, H. handledare: Ahlgren Perry, Vt 2001, *Är älvdalska ett språk?* C-uppsats, Mithögskolan, Institutionen för humaniora.
- Dahl, Ö. (1998). *Vad är dalmål?*, Stockholms universitet, Institutionen för lingvistik.
- Dahl, Ö. (2000). *Språkets enhet och mångfald*, Studentlitteratur.
- Gustavsson, S. (2002). *Section 3, Languages and multilingual societies*, [i boken] *The Baltic Sea Region. Cultures, Politics, Societies*, ed. Witold Maciejewski, The Baltic University Press, Uppsala.
- Helgander, J. (1988). *Dalmålen i ett samhälle i omvandling* [i boken] *Dalarnas Hembygdsbok 1988. Dialekten – hinder eller resurs*, Strållins Tryckeri, Grycksbo.
- Helgander, J. (1996). *Mobilitet och språkförändring: exemplet från Övre Dalarna och det vidare perspektivet*, Falun, Högskola Dalarna.
- Hultgren, S.O. (1978). *Rapport nr 62 Dialekt och standardspråk i Övre Dalarna*, Uppsala.
- Majewicz, A. (1989). *Języki świata i ich klasyfikowanie*, PWN, Warszawa.
- Myntti, K. (1995). *Minority Rights Human Rights. Legal protection of minorities in the Baltic Region*, The Baltic University Program, Uppsala.
- Nylund, S. (1998). *Älvdalsmålet (älvdalskan) – från dåtid till framtid. En redogörelse om älvdalsmålet som foreteelse i gårdagens och dagens Älvdalen*, Mora.
- Nyström, G.; Sapir Yair (2005). *Introduktion till älvdalska. Provversion ämnad för universitetsskursen*, Uppsala
- Wessén, E. (1966). *Våra folkmål*, Lund.
- Åkerberg, B. (2004). *Grammatik 2004 För kurser och självstudier i älvdalska*.
- Mål i mun. Förslag till handlägsprogram för svenska språket*, Stockholm, Edita Norstedts Tryckeri AB 2002.
- Danell, A., *Första konferensen om älvdalska; program*, 2004-06-11, <<http://www.nordiska.uu.se/aktuellt/älvdalska.htm>> (2005-01-21).
- Hedén, P.E., *Ulm Dalska*, 2004-03-04, <<http://www.chf.w.se/ulumdalska/pages/frames.html>> (2005-01-15).
- Johansson, K., *Stadgan*, 2003-10-03, <<http://home.swipnet.se/str-t/svenska.htm>> (2005-01-26).
- Lindquist, B., *SOFI*, 2004-01-23 <<http://www.sofi.se/>> (2005-01-21).
- Rehnström, B., *En bugning för språket*, 2005-03-23, <<http://www.borlangetidning.se/artikel.asp?id=1246288>> (2005-05-11).
- Sapir Y., *Älvdalska*, 2005-01-11, <<http://www.nordiska.uu.se/varasprak/älvdalska.htm>> (2005-01-15).
- Charter for minority languages*, <<http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/HTML/148.htm>> (2004-12-02).
- Officjalna strona rządowa, *Regeringsbeslut*, <<http://regeringen.se>> (2005-01-27).
- Officjalna strona rządowa, *Nationella minoriteter i Sverige*, <<http://www.regeringen.se/sb/d/1483/a/12607>> (2004-12-02).
- Officjalna strona rządowa, *Konstitutionsutskottets betänkande 1999/2000:KU6; Nationella minoriteter i Sverige*, <<http://www.riksdagen.se/debatt/9900/utskott/KU/KU6/KU600004.ASP#E225E2>> (2005-01-21).